

УДК 179.9:001.101:165.742(045)

О.В. ВАРЕЦЬКА

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НАБУТА ГУМАНІСТИЧНА ЧЕСНОТА

У статті висвітлено основні універсальні гуманістичні чесноти людини інформаційного суспільства, чільне місце серед яких посідає компетентність. Визначено чесноти, які формують людину як особистість. Використано підхід до розуміння компетентності від протилежного поняття “некомпетентність”. Наведено приклади прояву некомпетентності в освітній сфері. Доведено, що “компетентність” як придбану чесноту слід додати до переліку універсальних чеснот, які набувають значущості в інформаційному суспільстві, особливо в освітній сфері.

Ключові слова: виховання, етика, природні чесноти, придбана чеснота, компетентність, вчитель, соціальна компетентність.

Немає сумніву, що формування й розвиток інформаційного, знаннєвого суспільства в умовах оголошеної Генеральною Асамблеєю ООН “Освіти для стійкого розвитку” передбачає розробку нової парадигми освіти, пошук нових підходів до філософського осмислення освіти. Під освітою для стійкого розвитку розуміється “процес і результат прогнозування та формування людських рис – знань, умінь, навичок, ставлень, стилю діяльності людей і співтовариств, рис особистості, компетентностей, що забезпечують постійне підвищення якості життя” [3]. Одним із чинників “прориву до якісно нової освіти” називають поняття “достатньої життєвої та соціальної компетентності”, яке запроваджено в Україні наприкінці 90-х рр. ХХ ст. [17].

Згідно з цими документами, концептуальною основою оновлення змісту освіти є компетентнісний підхід, під яким розуміється “спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості”. При цьому, на думку науковців, ключові компетентності сприяють досягненню успіхів у житті, продуктивності та конкурентноздатності на ринку праці, скороченню безробіття завдяки розвитку гнучкого, кваліфікованого трудового потенціалу людини, розвитку середовища для інноваційних перетворень [14;16].

Залишаючи поза увагою аналіз визначень концептуального змісту терміну “компетентність”, зауважимо на зв’язку компетентнісного підходу з концепцією випереджальної освіти [5]. Ідея випереджальної освіти передбачає, окрім отримання глибоких, стійких знань у галузях науки й техніки, спрямованість на розвиток здібностей особистості практично використовувати отримані знання для управління і вдосконалення майбутніх технологічних процесів у різних сферах людської діяльності. Така модель має бути, в першу чергу, спрямована на формування глобальної сфери розуму [8]. Варто зазначити, що протягом ХVІІІ ст. розум дійсно розглядався як універсальна, загальна й головна константа людини, був оголошений абсолютно автономним органом осягнення світу, справжнім суддею у всіх справах людських. Цінність розуму припускала також і віру в природну

впорядкованість і розумність самого світу, нібито іманентно пронизаного логосом, переконаність у здібностях людини досягнути цей світ й влаштування його на розумних засадах [9]. Упродовж ХІХ ст. панувало переконання в тому, що людина володіє не тільки розумом. Не меншою мірою їй властива вольова активність, здатність практично, реально перетворювати навколишній світ з метою задоволення власних потреб [10].

Проте в західноєвропейській філософії, від останньої третини ХІХ ст., з'являється проект критики розуму та його цінностей. Як пізніше напише Ю. Хабермас: “Розум сам руйнує людське, гуманність, яка виникає саме завдяки розуму... процес освіти з самого початку зобов'язаний своїми імпульсами інстинкту самозбереження, який калічить і деформує розум, тому що затребуваним виявляється тільки розум, як він існує у формі цілераціонального підкорення і підпорядкування природи інстинктів, тобто інструментального розуму” [24].

Як стверджує “Антропологічний маніфест”, ХХ ст. стало століттям Бажань. Людина в межах західної цивілізації непомітно для себе перетворилась на нестримного споживача. Потрапивши в цілковиту залежність від гедоністичного принципу задоволення своїх споживчих інтересів, людська істота стала “людиною, що споживає” – homo consumens [10]. Виникає питання: яким буде ХХІ ст., якщо не зупинити негативні тенденції, які ведуть до того, що саме історичне існування стає проблематичним? У зв'язку з цим особливого значення набуває створення таких умов у начальновиховному процесі, які б сприяли розумінню, вихованню і самовихованню основних, гуманістичних чеснот особистості.

Метою статті є доведення, що серед основних універсальних гуманістичних чеснот людини інформаційного суспільства чільне місце посідає компетентність.

Слід відзначити, що компетентнісний підхід в освіті є предметом наукового пошуку західних (В. Ландшеєр А. Мейхью, Дж. Равен, Лайн і Сайн Спенсери, Р. Хайгерті, Е. Шорт та ін.), російських (В. Байденка, О. Бермуса, І. Зімньої, І. Фруміна, А. Хуторського та ін.) та українських вчених (Н. Бібік, І. Гудзик, Я. Кодлюк, В. Лугового, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, О. Слюсаренко, Т. Смагіної, Ж. Таланової, Г. Терещук та ін.). Результати аналізу наукової літератури дають підставу констатувати, що ідеї, поняття компетентнісного підходу й сьогодні є дискусійними. У цьому контексті нашу увагу привернула думка італійського вченого-енциклопедиста А. Печчеї, ініціатора створення Римського клубу. Він зазначає, що “...сутність проблеми, яка постала перед людством на нинішній стадії його еволюції, полягає саме в тому, що люди встигають адаптувати свою культуру відповідно до тих змін, які самі ж вносять у цей світ, і джерела цієї кризи лежать всередині, а не поза людською істотою...” І вирішення всіх цих проблем має виходити, насамперед, зі зміни самої людини, її внутрішньої сутності. Питання в підсумку зводиться до людських якостей і шляхів їх удосконалення, адже лише через розвиток людських якос-

тей, здібностей можна домогтися зміни всієї, орієнтованої на матеріальні цінності цивілізації і використовувати весь її величезний потенціал для благих цілей [15]. Власне кажучи, цей висновок підтримується більшістю праць як іноземних, так і вітчизняних філософів.

Щодо цілісної сукупності внутрішніх якостей особистості, які втілюють людський ідеал в його моральній досконалості, то, згідно з філософським визначенням, вона трактується як доброчесність. Доброчесність є фундаментальним моральним поняттям, яке характеризує готовність і здатність особистості свідомо і твердо слідувати добру [23]. Дослідженню феномена “доброчесність” присвячена філософська праця А. Макінтайра “Після чесноти”, зміст якої полягає у спробі окреслити шлях подолання морального хаосу й безладдя нашої доби через відродження глибинної етики чеснот, властивих їй реальних критеріїв блага й досконалості [12]. А. Макінтайр виокремлює природі чесноти три взаємопов’язаних аспекти. Це, по-перше, доброчесність, яка являє собою якість людини, котра формується в ході її участі в різних соціальних практиках. Завдяки цьому людина стає здатною реалізувати внутрішні блага-цілі – ті, які конституують ці види практик. Беручи участь у практиках, людина розвиває в собі як специфічні особистісні якості, необхідні для досягнення внутрішніх цілей-благ конкретних практик, так і комунікативні якості, або чесноти, необхідні для взаємодії з іншими учасниками практик. Йдеться про справедливість, мужність і правдивість.

По-друге, доброчесність – це якість, завдяки якій людина виявляється здатною вибудувати все своє життя як послідовний наратив, єдність і цілісність якого задається перспективою пошуку вищої мети як блага всього її життя, і протистояти всім спокусам, проявам зла, з якими вона може зіткнутися в процесі цього пошуку. Саме в контексті життєвих наративів конкретних моральних суб’єктів відбувається вирішення конфліктів між цінностями й нормами різних практик, що часто виникають між їх учасниками.

По-третє, А. Макінтайр визначає доброчесність у контексті традицій родини, роду, суспільства, міста, держави тощо, адже саме традиції задають контекст розвитку практик і пошуку блага морального суб’єкта.

Варто зауважити, що, описуючи природу чесноти в контексті цих трьох аспектів – практики, наративної єдності життя і традиції, А. Макінтайр стверджує, що будь-яка чеснота й мораль (як сфера чеснот), історично, культурно й соціально детерміновані. В античному світі термін “чеснота” (*αρετή*), згідно із дослідженням О. Лосєва, крім “моральної досконалості” позначав “добротність”, “доблесть”, “гідність”, “шляхетність”, “вихованість”, “досконалість”, “душевну” або “духовну силу” [11].

За Платоном, вища “чеснота” – “мудрість”, яка відповідає спогляданню вічних ідей. Цілеспрямованому й активно діючому розуму відповідає “мужність”. Нарешті, “досконала чуттєвість” (є непростим концептом – σοφροσύνη, який важко перекласти точно на будь-яку європейську мову) означає сукуп-

ність таких якостей людини, як помірність, самоконтроль, стриманість і розсудливість, чи інакше “Нічого зайвого” і “Пізнай самого себе”.

За Аристотелем, “чеснота” – це внутрішній порядок або склад душі; середина між пануванням чистого розуму й оголеної чуттєвості (щось середнє між двома негожими крайнощами. Внутрішній порядок людина набуває у свідомому й цілеспрямованому зусиллі. Серед найважливіших чеснот Аристотель виокремлює дві групи: моральні (мужність, щедрість, правдивість, великодушність, ввічливість, справедливість, дружбу) і розумові (наука, мистецтво, розум, мудрість і розсудливість) [23].

Іудео-християнське розуміння чеснот ґрунтувалося на мові понять повинності, боргу, обов’язку, взагалі правильного. Лад етики божественного закону передбачав наявність божественного законодавця, наданих ним змістовних приписів-заповідей і неодмінно санкцій, які застосовувалися до виконавця або порушника осудних приписів. Посилання на авторитет божественного законодавця служило достатнім підґрунтям для визнання цих приписів безсумнівними, легітимними й обов’язковими для виконання [1]. Головними чеснотами в ортодоксальному християнстві вважаються любов, віра, надія, а також розсудливість, мужність, справедливість, помірність. Архімандрит Платон (Ігумнов) у праці “Православне моральне богослов’я” поділяє чесноти на природні і придбані [2]. Природні – це чесноти природних сил і здібностей душі, тобто розуму, почуття і волі, які даються людині від народження. Це – ясність розуму, швидкість думки, надійність пам’яті, щирість почуття, стійкість волі. Особливу увагу приділено так званим придбаним чеснотам, яким людина навчилася у процесі інтелектуального й морального розвитку, тобто в результаті освіти та професійної підготовки. Придбані чесноти видозмінюють у своєму розвитку внутрішні джерела здібностей людини й самі стають її другою природою. Це дає змогу людині діяти найбільш плідно задля досягнення вищого морального призначення в житті. Придбаними інтелектуальними чеснотами за архімандритом Платоном (Ігумновим) є творча міць розуму й сукупність мудрості, знань і, що особливо важливо для нашої роботи, компетентність.

В ісламському баченні, висловленому арабо-мусульманським філософом-енциклопедистом Міскавайхом (930–1030 рр.), відповідно до платонічної традиції виокремлюються три головні чесноти, що відповідають трьом частинам душі: мудрість, мужність, помірність, гармонічне поєднання яких утворює четверту чесноту – справедливість. Слідом за Аристотелем Міскавайх визначає добродієвість як “середину” між надлишком і нестачею [23].

Засновник позитивної психології Мартин Селігман, дослідивши велику кількість літературних джерел, за допомогою трьох основних критеріїв відбору зробив висновок, що практично всі релігійно-філософські навчання різних часів і народів одноставно називають шість основних чеснот: мудрість і знання, мужність, любов і людяність (гуманізм), справедливість, помірність, духовність [19, с. 178].

Отже, на основі огляду філософського змісту добродетелі з'ясуємо, чи можна ставитись до компетентності як до придбаної чесноти. Саме таку думку оприлюднив, але не обґрунтував архімандрит Платон. У науковій спільноті продовжуються дискусії щодо розуміння й формулювання цього терміну, адже проблема визначення таких понять, як “компетентність”, наперед відноситься до сфери соціолінгвістики, відносно якої “компетентність” є достатньо складним концептом, що має ядро й периферію. Це припускає безліч тлумачень, а продовження пошуку єдиного, найточнішого визначення є тупиковим шляхом. Отже, такі поняття, як “компетенція”, “компетентність” є символічними образами (*symbolic representation*) і не несуть віднесеності до реально існуючих об'єктів, що стоять за ними, на відміну від аналогового способу (*analog representation*) таких понять, як, наприклад, “птаха”[21]. Отже, відповідь на запитання, що таке “компетентність”, слід шукати не з позиції об'єктивізму (находження єдиного й абсолютно істинного визначення), а в описі концепту з конструктивістського погляду [4].

Нова парадигма освіти, яка ґрунтується на ідеї компетентнісного підходу й розроблена в Організації Об'єднаних Націй разом з такими міжнародними організаціями, як Рада Європи, Організація економічного співробітництва та розвитку, не може не відображати цінності західного світу. Саме тому слід особливо підкреслити, що значення терміну “компетентність” тісно пов'язане з ідеєю конкуренції як головної рушійної сили суспільства. В англійській мові, як і в інших європейських мовах, “компетенція” (*competence*) і “змагання” (*competition*) – однокореневі слова. Сам термін “компетентність” був уведений у дискурс менеджменту Р. Уайтом як ефективна взаємодія людини з навколишнім середовищем. Категорія “компетенції” стала включати в себе особистісні складові з урахуванням мотивації і, як наслідок, зміст її було розширено до поняття “компетентнісної мотивації”.

Зовсім інший зміст концепт “компетентність” має в українському й у російському мовних середовищах, де одним з варіантів сутності є розуміння його як професіоналізму, глибини знань і досвіду. З позицій конструктивізму для доведення тези, що компетентність є чеснотою, варто йти від протилежного концепту “некомпетентність”, яка проявляється в будь-якій сфері суспільної діяльності. Так, наприклад, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, від некомпетентності лікарів люди гинуть у 33 тис. раз частіше, ніж через авіакатастрофи. Навіть у країнах з розвинутою медициною кожний десятий пацієнт – жертва лікарської помилки. Зокрема, в США у 2010 р. від лікарської некомпетентності постраждали 180 тис. осіб, у Канаді – 24 тис. Великобританія щорічно звітує про 70 тис. жертв медицини, Німеччина визнає 100 тис. лікарських помилок [6]. На думку провідних російських учених-медиків, низька тривалість життя російського населення пояснюється насамперед численними лікарськими помилками: не менше ніж третина діагнозів у Росії ставиться неправильно [7]. До речі, в

Україні взагалі немає подібної статистики, що зовсім не означає відсутність лікарської некомпетентності, про які свідчить безліч публікацій у пресі.

Некомпетентність спостерігалася і в інших галузях. Так, першість і триумф радянської космонавтики змінилися цілою низкою невдач унаслідок низької кваліфікації, професійної некомпетентності керівників галузі й більшості підприємств, що призвело до суттєвого зростання термінів виготовлення продукції й до зниження якості супутників і ракет-носіїв [20].

Щодо педагогічної некомпетентності, то безліч статей і наукових праць формулює основні вимоги до професійної компетентності вчителів, однак практично відсутні дані про приклади їх некомпетентності. Хоча за деякими дослідженнями майже третина педагогічних помилок пояснюється саме педагогічною некомпетентністю вчителів [22].

У філософському вимірі соціальна некомпетентність підвищує ентропію будь-якої соціальної системи, що виражається у переході від стану динамічної рівноваги до стану безладдя. Підтримка порядку в системі є стримувальним чинником, що забезпечує постійність її саморозвитку. Зростання тенденції руйнування порядку призводить до деструктивних змін у системі. Ентропія як характеристика співвідношення порядку й безладдя в системі може характеризувати співвідношення між проявами здатності системи до самозбереження та саморозвитку.

Щодо розв'язання проблеми соціальної некомпетентності, можна дійти невтішного висновку, що лише невелика кількість країн здатна забезпечити необхідні умови для підвищення рівня соціальної компетентності за рахунок технічно-фінансових переваг і результативної пропаганди. Що ж до решти країн світу, то провідні вітчизняні суспільствознавці описують нову структуру соціуму, яка характеризується численним переважанням нижчих, соціально незахищених верств, що не є достатньо компетентними. Для підтримання власних систем у стані адекватності владі необхідно мати певне коло “контакторів”, що володіють відповідним рівнем компетентності. Але на відміну від західних суспільств, де елітарні групи підтримують у своїх громадян ілюзію компетентності, аутсайдери собі цього дозволити не можуть, та й не мають на те серйозної мотивації [18].

Стає зрозумілим, що професійна або соціальна некомпетентність людини є злом для суспільства, тоді як компетентність будь-якої людини в будь-якій сфері діяльності, навпаки, є добродією. Зрозуміло, придбаною чеснотою, тому що цю чесноту треба виховувати від народження.

Не можна сказати, що питання виховання чеснот взагалі відсутні в загальноосвітній і вищій школі. Зокрема, у навчальній Програмі “Основи християнської етики” для учнів 1–11 класів у розділі “Християнські моральні чесноти” [13] наявний термін “компетентність”, який не розглядається як чеснота. При цьому термін “компетентнісний підхід” використовується як складова системи наукового підходу до методології навчання “Основ християнської етики”. Розуміючи, що аналіз цієї програми є предметом

окремої статті, варто звернути увагу на те, що в межах християнства існують різні етики, які іноді достатньо розходяться між собою. Навіть корінна для християнства ідея первородного гріха й спасіння розуміється зовсім інакше в протестантській етиці, ніж у православній. Виникає запитання: про яку етику християнства йдеться у Програмі “Основи християнської етики”: протестантську або православну? Це актуальне питання, якщо визнати, що етика економічного життя в цих двох конфесіях дуже різниться.

Крім того, на нашу думку, не варто включати до християнської етики інші універсальні чесноти. Християнська етика є вказівкою шляху повернення до Бога, тобто цілком релігійна. Всі євангельські чесноти, зміст яких проявляється у виконанні двох головних заповідей: “Возлюби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і усяю душею твоєю, й усіма помислами твоїми” і “Возлюби ближнього твого, яко самого себе”. Оскільки основою цього життя є гармонія людської волі з Божою і з тим вищим світопорядком, до якого має перейти людина, то й підготовка до цього переходу полягає у підпорядкуванні своєї гріховної волі принципам Божественної істини. Ці принципи – віра (мати повну впевненість в існуванні Бога і в правдивості істин, записаних у книгах Святого Письма), надія (заспокоєння серця в Богові з певністю, що Він безперестанно турбується про нас і наше спасіння, дасть нам усе необхідне до життя і обітоване блаженство, якщо ми будемо виконувати заповіді Його), любов (це прив’язаність нашого серця до Бога). Теоретично-методологічні засоби неспроможні актуалізувати індивідуальний духовний досвід людини. Релігійне почуття або дається, або досягається важкою повсякденною духовною працею, що скеровується “почуттями серця”. Нарешті, варто зауважити, що декларування компетентнісного підходу як складової методологічного підходу до навчання основ християнської етики зовсім не означає визнання компетентності як чесноти.

Висновки. Термін “компетентність” слід розуміти й використовувати в дискурсі конструктивістського підходу. Різні країни розуміють сутність цього поняття з урахуванням власних історичних особливостей і соціально-економічних умов розвитку країни. Наявність компетентних людей є благом для суспільства, компетентність підвищує рівень упорядкування суспільних систем, а некомпетентність, навпаки, підвищує ентропію системи. Внаслідок цього, цю чесноту слід розглядати як придбану універсальну чесноту і внести її до переліку універсальних чеснот, які набувають значущості в майбутньому інформаційному суспільстві.

Список використаної літератури

1. Артемьева О.В. Теоретические основания этики добродетели [Электронный ресурс] / О.В. Артемьева // Философия и этика. Сборник научных трудов к 70-летию академика РАН А.А. Гусейнова. – Режим доступа: <http://iph.ras.ru/uplfile/ethics/biblio/SK/artemieva.html>.

2. Архимандрит Платон. Православне моральне богослов'є [Електронний ресурс] / Архимандрит Платон // Информационно-аналитический портал “Православие и современность”. – Режим доступа: <http://www.lib.eparhia-saratov.ru/books/09i/igumnov/igumnov1/97.html>.

3. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Колективна монографія [Електронний ресурс] / Н.М. Бібік // Портал “United Nations Development Programme”. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/en_33582maket_competence_eng_ost.pdf.
4. Бродский А.И. Нормативная этика: от объективизма к конструктивизму [Электронный ресурс] // Сектор этики Института философии РАН. Этическая мысль. Ежегодник. – Режим доступа: <http://iph.ras.ru/uplfile/root/biblio/em/em1/9.pdf>.
5. Висоцька О.Є. Концептуальні засади випереджаючої освіти для сталого розвитку. Освіта для сталого розвитку : наук.-метод. посіб. / О.Є. Висоцька. – Дніпропетровськ : Роял Принт, 2011. – 200 с.
6. Врачи убивают в 33 тысячи раз больше, чем самолеты [Электронный ресурс] / Портал информационного агентства УНИАН. – Режим доступа: <http://ru.tsn.ua/ukrayina/vrachi-ubivayut-v-33-tysyachi-raz-bolshe-chem-samolety.html>.
7. Главный терапевт России: причина низкой продолжительности жизни в стране – врачебные ошибки [Электронный ресурс] // Портал информационного агентства БИЗНЕС-ИНФО. – Режим доступа: <http://www.biznesinfo.ru/company-1013/articles-765.html>.
8. Горшенин В.А. Опережающее образование – основа мировоззрения в XXI веке [Электронный ресурс] // Информационно-аналитический портал “Современная Россия”. – Режим доступа: <http://www.rau.ru/observer/N09-97/index.htm>.
9. Критика универсальных ценностей разума в западноевропейской философии XIX–XX вв. // Украина в системе современных цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества : матер. III Международной научно-практической конференции, 21–22 мая. – Одесса. – Т 1. – 2010. – С. 89–94.
10. Лазарев Ф.В. Антропологический манифест [Электронный ресурс] / Ф.В. Лазарев // Международная Академия духовных наук . – Режим доступа: <http://www.madn.org/content/articles/Antropol%20manifest.htm>.
11. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития / А.Ф. Лосев. – 1992, 1994. – Т. 8, кн. 2. – М. : Искусство. – 569 с.
12. Макинтайр А. После добродетели / пер. с англ. В.В. Целищева. – М. : Академический Проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2000. – 384 с.
13. Навчальна програма “Основи християнської етики” для 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. – Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2010. – 160 с.
14. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : монографія [Електронний ресурс] / О.В. Овчарук. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/en_33582maket_competence_eng_ost.pdf.
15. Печчеи А. Человеческие качества / А. Печчеи. – М. : Прогресс, 1985. – 312 с.
16. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. – Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : колективна монографія [Електронний ресурс] / О.І. Пометун. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/en_33582maket_competence_eng_ost.pdf.
17. Про Концепцію загальної середньої освіти (12-річна школа) : Постанова Колегії МОН України, Президії АПН України № 12/5–2 від 22.11.01 р. [Електронний ресурс] // Портал “Освіта. ua”. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2712/.
18. Розумний М. Соціальна некомпетентність та шляхи її подолання [Електронний ресурс] / М. Розумний. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/pidruchnuku/21/26.pdf>.

19. Селигман М. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни / М. Селигман. – М. : София, 2006. – 368 с.
20. Сравнительный анализ финансирования гражданских космических программ России, Китая, Индии и США [Электронный ресурс] // Портал “Технологии и средства связи”. – Режим доступа: <http://www.tssonline.ru/articles2/sputnik/sravnitelni-analiz-finansirovaniya/>.
21. Стуф А. Что есть компетенция? Конструктивистский подход как выход из замешательства пер. с англ. [Электронный ресурс] / А. Стуф, Р. Мартенс, Х. Хероен // Лаборатория “Гуманитарные технологии”. – Режим доступа: <http://www.ht.ru/press/articles/print/art26.htm>.
22. Тридцать ошибок учебно-воспитательного процесса в общеобразовательной школе [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ppravlib.ru/pedagogika7.html>.
23. Философская энциклопедия. – М. : Директмедиа Паблишинг, 2006. – 400 с.
24. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне / Ю. Хабермас. – М., 2003. – С. 121.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2014.

Варецкая Е.В. Компетентность как приобретенная гуманистическая добродетель

В статье утверждается, что среди основных универсальных гуманистических качеств человека информационного общества важное место занимает компетентность. Обосновывая это утверждение, осуществлён анализ добродетелей, формирующих человека как личность. Использован подход к пониманию компетентности, отталкиваясь от противоположного понятия “некомпетентность”. Даны примеры проявления некомпетентности в образовательной сфере. Сделан вывод, что компетентность следует добавить в перечень универсальных добродетелей, приобретающих чрезвычайно большое значение в информационном обществе, особенно в образовательной сфере.

Ключевые слова: воспитание, этика, природные добродетели, приобретенные добродетели, компетентность, учитель, социальная компетентность.

Varetska O. Competentist acquired as humanistic virtue

The main purpose of the article is the statement that the competence occupies an important place among the humanistic qualities of the information society. To prove this claim, the article analyzes virtues forming a human personality at different stages of historical development of mankind and in main world religions. Particularly attention is paid to the so-called acquired virtues that man learned in the process of intellectual and moral development, that is the result of education and training. The article presents the different definitions of the term “competence”. The approach to the understanding of competence, building on the opposite concept of “incompetence”. Provides examples of manifestations of incompetence in different realms of human activity, in particular in the field of education. In philosophical terms social incompetence increases the entropy of any social system, resulting in the transition from the state of dynamic equilibrium to a state of disorder. Maintain order in the system is a deterrent, providing consistency of self-development. Growth trends destruction order leads to destructive changes in the system. Entropy as a characteristic value of order and disorder in the system can characterize the relation between the manifestations of the ability to self-preservation and self-development. As to the problem of social incompetence, is the disappointing conclusion that only a small number of countries able to provide the necessary conditions for improving social competence through technical and financial benefits and effective advocacy. Concludes that competence should be added to the list of universal virtues acquiring extremely important in the information society, particularly in education.

Key words: education, ethics, natural virtues acquired virtues, competence, teacher, social competence.